

transkunst

Časopis studentek a studentů Translatologického centra Vídeňské univerzity

Zeitschrift der StudentInnen des Zentrums für Translationswissenschaft der Universität Wien

2017/2018

Transkunst

Veškeré texty vytvářeli studentky a studenti Translatologického centra Vídeňské univerzity v semináři „Textová kompetence: psané projevy“ pod vedením **Dr. Michaely Kuklové**, která projekt **transkunst** iniciovala a koordinovala. Překlady textů vznikaly v semináři „Překládání společenskovedních textů“ pod vedením **Mag. Ladislavy Baxant-Cejnar**. Na překladu povídky spolupracovala Miriam Aistleitner s Dr. Waltraud Kolb a Mag. Kristinou Kallert. Ondřej Zábojník, student Střední školy umění a designu a Vyšší odborné školy Brno, pod vedením **Mgr. Aleny Jedličkové** tento časopis graficky zpracoval. Komiksové obrázky nakreslili Karolína Pravdová a Kryštof Vaculík z téže školy.

Alle Texte stammen von Studierenden des Zentrums für Translationswissenschaft der Universität Wien. Sie entstanden in der Lehrveranstaltung „Textkompetenz: schriftlich“ unter der Leitung von **Dr. Michaela Kuklová**, die das **transkunst**-Projekt initiierte und koordinierte. Die Übersetzungen wurden von Studierenden in der Lehrveranstaltung „Übersetzen Geisteswissenschaften“ unter der Leitung von **Mag. Ladislava Baxant-Cejnar** erstellt. An der Übersetzung der Kurzgeschichte arbeiteten Miriam Aistleitner mit Dr. Waltraud Kolb und Mag. Kristina Kallert zusammen. Ondřej Zábojník, Schüler der Mittleren Schule für Kunst und Design und der Höheren Fachschule in Brünn, erarbeitete unter der Leitung von **Mgr. Alena Jedličková** die Grafik der vorliegenden Zeitschrift. Die Comiczeichnungen stammen von Karolína Pravdová und Kryštof Vaculík von derselben Schule.

Editorial

Kristýna Staňková

Při mé první návštěvě Vídně jsem si prohlédla hlavní budovu Vídeňské univerzity. Chtěla jsem zjistit, jak moc je podobná své pražské starší sestře. Při průchodu arkádovým nádvořím jsem mezi desítkami bust slavných osobností objevila i bustu prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. V této chvíli jsem si poprvé uvědomila, jak hluboko sahají kořeny naší společné historie a jak moc jsou v některých obdobích propletené. Další zajímavé zastavení pro mě představovala vernisáž děl slavného rakouského malíře Egona Schieleho ve vídeňské Albertině. Část výstavy byla věnována jeho velmi produktivnímu uměleckému období, které strávil v Českém Krumlově, rodném městě své matky. Z obrazů jsem cítila jeho fascinaci starým jádrem zachovalého jihočeského městečka.

Po těchto setkáních s českými stopami ve Vídni, které dokládají skutečnost, že naše kultury nikdy nebyly zcela homogenní a od sebe navzájem oddělené, jsem se začala více zajímat o jejich vzájemné ovlivňování. Prolínáním kultur a potíráním jakýchkoli hranic se zabývá koncept transkulturality, z kterého vychází i studium na Translatologickém centru. Já zde studuji bakalářský obor Transkulturní komunikace v jazykové kombinaci čeština, němčina a angličtina. Prohlubujeme si nejen jazykové dovednosti, ale především se detailně obeznamujeme s kulturním a historickým pozadím dané jazykové oblasti. Zdokonalujeme se v písemných i mluvených projevech. Měli bychom se stát odborníky v jednojazyčných nebo vícejazyčných komunikačních situacích, které v naší globalizované době probíhají v každé pracovní oblasti: v průmyslu, hospodářství, turismu, politice a samozřejmě i v kultuře.

Naše Translatologické centrum je výjimečné množstvím zde vyučovaných jazyků a jeho studenti se vyznačují mimořádnou mnohojazyčností. Většina ovládá daleko víc jazyků, než studuje. Dodnes mne baví sledovat na chodbách skupinky spolužáků, kteří si jeden přes druhého povídají a střídají jazyky podle toho, s kým zrovna mluví. Úplně přirozeně a zcela automaticky.

Vídeňská univerzita je platformou umožňující lidem z různých kultur, kteří by se možná nikdy nesetkali, strávit společným studiem důležitou část svého života. Výměnu názorů, perspektiv a dojmů, která každodenně probíhá ve výuce a i na chodbách našeho Centra, považuji za velmi obohacující a naprosto jedinečnou. Takto mě studium přimělo přehodnotit mé původní představy o národech,

Editorial

Übersetzung: Rút Benešová, Anna Kleinová, Miroslava Lišková, Lucia Murinová, Michaela Režňáková

Bei meinem ersten Wienaufenthalt besichtigte ich das Hauptgebäude der Universität Wien. Ich war gespannt, wie sehr es seiner älteren Prager Schwester ähnelte. Als ich durch den Arkadenhof spazierte, entdeckte ich unter den zahlreichen Büsten berühmter Persönlichkeiten das Abbild des ersten tschechoslowakischen Präsidenten Tomáš Garrigue Masaryk. In diesem Moment begriff ich zum ersten Mal, wie tief die Wurzeln unserer gemeinsamen Geschichte reichen und wie verflochten sie mitunter sind. Eine weitere interessante Begegnung bot sich bei der Vernissage des berühmten österreichischen Malers Egon Schiele in der Wiener Albertina. Ein Teil der Ausstellung war seiner künstlerisch sehr produktiven Periode gewidmet, die er in Krumau, der Heimatstadt seiner Mutter verbrachte. In den Bildern war seine Faszination durch den alten Kern dieses südböhmischen Städtchens zu spüren.

Seit meinem Aufdecken der tschechischen Spuren in Wien, die ein Nachweis dafür sind, dass unsere Kulturen nie völlig homogen und voneinander abgegrenzt waren, interessierte ich mich für ihre gegenseitige kulturelle Beeinflussung.

Mit kulturellen Überlappungen und dem Aufheben von Grenzen beschäftigt sich auch das Konzept der Transkulturalität, das dem Studium am Zentrum für Translationswissenschaft zugrunde liegt. Ich studiere Transkulturelle Kommunikation im Bachelorstudium, meine Sprachkombination ist Tschechisch, Deutsch und Englisch. Wir verbessern unsere Sprachfertigkeiten und setzen uns in erster Linie mit den kulturellen und historischen Hintergründen der gewählten Sprachgebiete auseinander. Wir üben uns in der schriftlichen und mündlichen Textproduktion.

Wir sollen ExpertInnen für ein- und mehrsprachige Kommunikationssituationen werden, die in unserer globalisierten Welt in jedem Arbeitsbereich vorkommen: in der Industrie und Wirtschaft, im Tourismus, in der Politik und natürlich in der Kultur.

Das Zentrum für Translationswissenschaft ist durch die Anzahl der unterrichteten Sprachen einzigartig und die Studierenden zeichnen sich durch außerordentliche Mehrsprachigkeit aus. Die meisten beherrschen weitaus mehr Sprachen, als sie studieren. Bis heute höre ich in den Korridoren gerne Gruppen meiner Kommilitonen zu, wie sie sich durcheinander unterhalten und je nachdem, mit wem sie gerade sprechen, die Sprache wechseln.

pojetí kultury a o nahlížení na nejrůznější historické události. Při řešení praktických úkolů mě nutí zohledňovat i jiné perspektivy a překonávat nejrůznější hranice. Poznat více kultur a umět se v nich pohybovat je pro mě jako nahlédnout za horizont. Vidět dále než ostatní, opustit povrchní dojmy a ve vnímání okolního světa jít do větší hloubky. Působit mezi více kulturami může někomu připadat nepříjemné, protože tím opouští svou komfortní zónu. Já v tom ovšem spatřuji barevnou paletu možností, které mi nabízejí vědomosti dalece přesahující pouhou znalost cizích jazyků. Podnětem k rozhodnutí studovat ve Vídni pro mě byla přirozená touha po nových zkušenostech a snaha uniknout nechtěla dále kochat pohledem na zčernalé těžní věže uhelných dolů a identické budovy postavené ve stylu socialistického realismu, nudilo mě potkávat stále stejné lidi a změnu jsem postrádala i v naší kuchyni. Vídeň mne okouzila na první pohled pestrostí architektonických stylů a kulturní diverzitou. Stala se dokonalým protikladem všeho, co jsem doposud znala. Odstěhovat se bylo jenom otázkou času.

Tehdy jsem si ovšem neuvědomovala, co vše budu muset zařídit a na co je nutné se při stěhování do cizí země připravit. Mnozí mě od plánovaného kroku odrazovali a říkali mi, že jsem velmi odvážná, když chci sama odcestovat. Na počátku jsem byla bohužel dost důvěřivá a na svou naivitu i nedůslednost jsem často doplatila. Mé dobrodružné já je ovšem za všechny tyto dobré i špatné zkušenosti vděčné, protože mi pomohly při rozvíjení osobnosti. Nermalou měrou se na tom podílí i moje studium, původní záminka k odchodu do Rakouska.

Mohu říci, že zkušenost se životem a studiem v Rakousku, ať už prvotní očekávání bylo jakékoliv, mě obohatila o schopnost porozumět. Nejenom ve významu rozumět například rakouským dialektům, ale především ve smyslu vnímání historických souvislostí a většího porozumění ostatním lidem. Díky svému studiu budu moci časem převzít zodpovědnou roli kompetentního prostředníka mezi dvěma jazyky, kulturami a národy.

Náš projekt **transkunst**, v jehož rámci vznikla i tato publikace, pohlíží na Českou republiku a Rakousko očima těch, kteří mají osobní zkušenost s životem v obou zemích. Autorky a autoři textů, jimiž jsou studentky a studenti Translatologického centra Vídeňské univerzity, se zamýšlejí nad tím, jaké výhody jim nabízí vícejazyčnost. Hledají odpověď na otázku, jak se život v rakouské a české kultuře odráží v jejich každodenním životě a jak formuje jejich zájmy. Jaký vliv má „přepínání“ mezi dvěma jazyky na to, jak a o čem přemýšlíme? Obohacuje nás přítomnost jiných kultur, nebo je tomu naopak? **transkunst**, jak již název napovídá, se zaměřuje i na umění napříč kulturami a na umělce ovlivněné mezinárodním prostředím.

Sie machen es ganz natürlich und völlig automatisch. Die Universität Wien ist eine Plattform, wo Menschen aus verschiedenen Kulturen, die sich sonst wohl nie getroffen hätten, einen wichtigen Abschnitt ihres Lebens mit einem gemeinsamen Studium verbringen können. Die Tatsache, dass man hier jeden Tag Meinungen, Perspektiven und Eindrücke sowohl im Unterricht als auch in den Korridoren unseres Zentrums austauschen kann, finde ich sehr bereichernd und völlig einzigartig. So hat mich das Studium dazu bewogen, meine ursprünglichen Vorstellungen über Nationen, meine Auffassung von Kultur und meinen Blick auf historische Ereignisse neu zu bewerten. Wenn ich Aufgabenstellungen bearbeiten muss, zwingt mich das Studium, auch andere Perspektiven zu berücksichtigen und Grenzen zu überwinden. Kulturen kennenzulernen und sich in ihnen bewegen zu können ist für mich wie über den Horizont hinauszublicken. Weiter als andere zu sehen, oberflächliche Eindrücke hinter sich zu lassen und in der Wahrnehmung der Außenwelt tiefer zu gehen. In mehreren Kulturen tätig zu sein mögen einige vielleicht ungemütlich finden, da man die eigene Komfortzone verlassen muss. Für mich bieten aber diese Kenntnisse eine bunte Palette von Möglichkeiten, die ich mit dem bloßen Beherrschen von Fremdsprachen nicht gehabt hätte. Der Impuls zu meiner Entscheidung in Wien zu studieren kam von meiner natürlichen Sehnsucht nach neuen Erfahrungen und dem Wunsch, der Eintönigkeit meiner Heimatstadt zu entfliehen. Ich war des Anblicks der rußgeschwärtzten Fördertürme in den Kohlegruben genauso überdrüssig wie der formgleichen Gebäudereihen im Stil des sozialistischen Realismus. Ich mochte nicht mehr dieselben Leute treffen und vermisste auch kulinarische Abwechslung. Wien bezauberte mich auf den ersten Blick mit seiner Mannigfaltigkeit der architektonischen Stile und kultureller Diversität. Es war das vollkommene Gegenteil dessen, was ich bisher gekannt hatte. Nach Wien zu ziehen war nur mehr eine Frage der Zeit.

Damals begriff ich noch nicht, was ich alles erledigen und wofür ich mich im neuen Land wappnen musste. Viele rieten mir von meinem geplanten Schritt ab und meinten, es sei sehr mutig, allein wegziehen zu wollen. Anfangs war ich bedauerlicherweise sehr leichtgläubig und musste meine Naivität und meine Inkonzernenz oft teuer bezahlen. Mein abenteuerlustiges Ich ist jedoch für alle guten und schlechten Erfahrungen dankbar, da sie zu meiner persönlichen Entfaltung beitrugen. Eine nicht zu vernachlässigende Rolle spielt auch mein Studium, der ursprüngliche Vorwand für meinen Umzug nach Österreich. Heute kann ich sagen – unabhängig davon, wie meine ursprünglichen Erwartungen ausgesehen hatten – dass mich meine Lebens- und Studiererfahrung in Österreich mit mehr Verständnis bereicherte. Ich meine nicht nur das Verstehen österreichischer Mundarten, sondern

V tomto časopise naleznete rozhovor s Theresou Clauberg, českou houslistkou žijící v Rakousku. Komiks o Milanu Ráčkovi Vám představí nejdůležitější okamžiky v jeho životě, které ho přivedly k rozhodnutí stát se spisovatelem a kulturním prostředníkem. Miriam Aistleitner Vám v úvodním textu k překladu povídky *Tomcat on a hot tin roof* českého spisovatele Vratislava Maňáka nastíní, jak postupuje při překládání. Úsměvné zamyšlení nad tím, jak Vám jazykové výpůjčky z češtiny v rakouské němčině mohou zpříjemnit příchod do Vídně, připravila Tereza Kubíčková. Jistě zaujmou i tři krátká líčení prvních dojmů z návštěvy sousední země zachycené jinými smysly než pouze zrakem. Další dvě studentky se nechaly tématem tohoto časopisu inspirovat k vytvoření kresleného vtipu a koláže.

Před Vámi leží pestrobarevná mozaika myšlenek, pocitů a příběhů. Snad se v ní někde naleznete i Vy.

vor allem das Wahrnehmen von historischen Zusammenhängen und ein besseres Eingehenkönnen auf andere Menschen. Mein Studium befähigt mich, einst die verantwortungsvolle Rolle eines kompetenten Mittlers zwischen zwei Sprachen, Kulturen und Nationen einzunehmen.

Unser Projekt **transkunst**, in dessen Rahmen diese Publikation entstand, betrachtet die Tschechische Republik und Österreich mit Augen jener, die ihre Lebenserfahrungen in beiden Ländern machten. Die AutorInnen – Studierende des Zentrums für Translationswissenschaft der Universität Wien – denken darüber nach, welche Vorteile ihnen die Mehrsprachigkeit bietet. Sie suchen Antworten auf die Frage, wie sich der Umstand, in der österreichischen und der tschechischen Kultur zu leben, in ihrem Alltagsleben widerspiegelt und wie derartige Lebensweise ihre Interessen formt. Inwieweit wirkt sich das „Umschalten“ zwischen zwei Sprachen darauf aus, wie und worüber wir nachdenken? Bereichert uns die Nähe zu anderen Kulturen, oder ist das Gegenteil der Fall? **transkunst**, wie schon der Name andeutet, konzentriert sich auf die Kunst quer durch alle Kulturen sowie auf KünstlerInnen, die durch das internationale Umfeld beeinflusst sind.

In der vorliegenden Zeitschrift finden Sie ein Interview mit Theresa Clauberg, einer tschechischen Geigenspielerin, die in Österreich lebt. Ein Comic über Milan Ráček stellt die wichtigsten Momente in seinem Leben vor, die zu seiner Entscheidung führten, Schriftsteller und Kulturvermittler zu werden. Miriam Aistleitner deutet im Einleitungstext zu ihrer Übersetzung der Erzählung *Tomcat on a hot tin roof* vom tschechischen Schriftsteller Vratislav Maňák an, wie sie beim Übersetzen vorgeht. Ein heiteres Nachdenken darüber, wie sprachliche Ausleihen aus dem Tschechischen im österreichischen Deutsch Ihre Ankunft in Wien angenehm machen können, stammt von Tereza Kubíčková. Interessant sind bestimmt auch drei kurze Schilderungen der ersten Eindrücke vom Besuch des Nachbarlandes, die von anderen Sinnen als vom Sehen geprägt sind. Zwei weitere Studentinnen ließen sich vom Thema dieser Zeitschrift zu einem Zeichenwitz und einer Collage inspirieren.

Vor Ihnen liegt ein buntes Mosaik der Gedanken, Gefühle und Geschichten, in dem Sie sich hoffentlich auch wiederfinden.

„Na jeden život až příliš“

Ondřej Ambrož

Vzájemné působení kultur se promítá do našeho každodenního života, i když si toho mnohdy nejsme vědomi. Stačí už i to, že ovládáme cizí jazyky, neboť jazyk je klíčem k nové kultuře, cestou k novým poznatkům. Touha naučit se německy mě přivedla k mému životnímu rozhodnutí přestěhovat se do Rakouska. Díky tomu se mi teď nabízí nejen mnohé profesní možnosti v obou zemích, ale pomohlo mi to nalézt i sám sebe.

O to více mě zajímají příběhy těch, kteří se stejně jako já pohybují mezi dvěma a více kulturami. Není tedy náhodou, že jsem si pro komiksově vyprávění vybral životní příběh známého rakouského spisovatele českého původu **Milana Ráčka**, kterého jsem měl možnost poznat osobně. Zaujal mě svým osudem emigranta, jemuž se podařilo v cizím jazykovém prostředí umělecky prosadit. Je autorem mnoha románů, ve kterých zachycuje dějinné události 20. století a vzpomínky na Československo. Své knihy píše v němčině, u některých se také podílel na překladu do češtiny. Vedle toho se spolu se svou ženou malířkou velkou měrou podílí na kulturním životě Dolního Rakouska. V letech 1980–1990 společně připravovali Sitzendorfské kulturní dny, v současnosti pan Ráček pořádá Hudební podzimní dny. To je ale pouhý zlomek jejich česko-rakouských projektů.

Svou nebojácnou povahou, nevídaným životem plným změn, potřebou předávat své zkušenosti a neutuchající angažovaností v kulturní sféře mě pan Ráček inspiroval k vytvoření tohoto komiksu.

„Für ein Leben zu viel“

Übersetzung: Miroslava Lišková, Lucia Murinová

Das Zusammenwirken von Kulturen spiegelt sich in unserem Alltag wider, selbst wenn wir uns dessen oft nicht bewusst sind. Es genügt, Fremdsprachen zu beherrschen, denn Sprache ist der Schlüssel zu einer neuen Kultur, ein Weg zu neuem Wissen. Der Wunsch, Deutsch zu lernen, hat mich zu meiner Lebensentscheidung geführt, nach Österreich zu ziehen. Das bietet mir nicht nur viele berufliche Möglichkeiten in beiden Ländern, sondern es half mir auch, mich selbst zu finden. Umso mehr interessiere ich mich für die Geschichten von Menschen, die sich wie ich zwischen zwei oder mehreren Kulturen bewegen. Es ist kein Zufall, dass ich die Lebensgeschichte des bekannten österreichischen Schriftstellers tschechischer Abstammung **Milan Ráček**, den ich persönlich kennenlernen durfte, für meine Comicgeschichte gewählt habe. Er weckte mein Interesse mit seinem Schicksal eines Emigranten, der sich in einer fremdsprachigen Umgebung künstlerisch durchsetzen konnte.

Er ist Autor etlicher Romane, in denen er sich historischen Ereignissen des 20. Jahrhunderts und Erinnerungen an die Tschechoslowakei widmet. Er schreibt seine Bücher auf Deutsch, bei einigen beteiligte er sich an der Übersetzung ins Tschechische. Gemeinsam mit seiner Frau, einer Malerin, engagiert er sich stark im kulturellen Leben Niederösterreichs. In den Jahren 1980–1990 organisierten sie gemeinsam die Sitzendorfer Kulturstage, gegenwärtig veranstaltet Herr Ráček die Musikherbsttage. Das ist aber nur ein Bruchteil ihrer tschechisch-österreichischen Projekte.

Mit seiner unerschrockenen Natur, einem beispiellosen Leben voller Veränderungen, dem Bedürfnis seine Erfahrung weiterzugeben und seinem Engagement im kulturellen Bereich inspirierte mich Herr Ráček diesen Comic zu schreiben.

In Zlín erlebte ich eine glückliche Kindheit.

Nach der Schule bekam ich eine Stelle im Museum. Die Arbeit gefiel mir sehr. Damals lernte ich auch Irena kennen. Bald darauf heirateten wir.

Wir hatten beide jede Menge Pläne. Dann aber kam der August 1968.

Wir waren mit der politischen Entwicklung des Landes nicht einverstanden und beschlossen, die Tschechoslowakei zu verlassen.

Beachten Sie, dass...



Dass man uns in Österreich so großmütig empfing, rührte uns sehr.

Ich fand Arbeit. Wir mieteten eine Wohnung und begannen uns in der neuen Heimat einzuleben.

Im Museum arbeitete ich in verschiedensten Abteilungen.

Irena erfüllte sich ihren Traum von einer eigenen Ausstellung. Sie hatte großen Erfolg.

Auf diesem Gemälde...

Wunderschön!
Sehr gelungen.
Dieses Bild kaufe ich.

Während sich Irena weiterhin der Malerei widmete, begann ich Romane zu schreiben. Einige der Geschichten spielten sich in der ehemaligen Tschechoslowakei ab. Ich verarbeitete aber auch meine Erinnerungen an meine in Mähren verbrachte Kindheit und Jugend.

Da wohnten wir schon in Sitzendorf. Gemeinsam organisierten wir verschiedenste Kulturveranstaltungen, an denen nicht nur österreichische, sondern auch tschechische Künstler teilnahmen.

Unseren Kindern brachten wir Tschechisch bei.



Ve Zlíně jsem prožil šťastné dětství.



Všimněte si, že...

Po škole jsem dostal místo v muzeu. Práce mě moc bavila. Tehdy jsem také poznal Irenu, kterou jsem si brzo nato vzal.



Oba jsme měli spoustu plánů. Ale přišel srpen 1968.



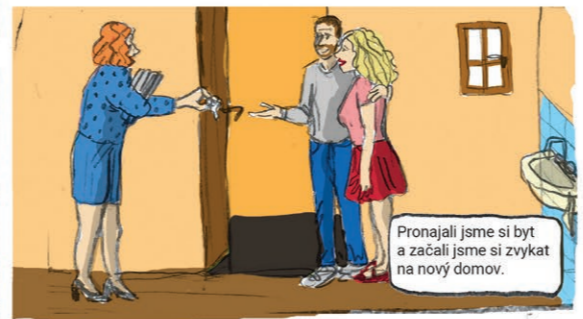
Nesouhlasili jsme s politickým vývojem a rozhodli jsme se z Československa odejít.



Byli jsme dojatí, že nás v Rakousku tak velkoryse přijali.



Dostal jsem práci.



Pronajali jsme si byt a začali jsme si zvykat na nový domov.



Auf diesem Gemälde...

V muzeu jsem pracoval v nejrůznějších odděleních.



Tento obraz si koupím.

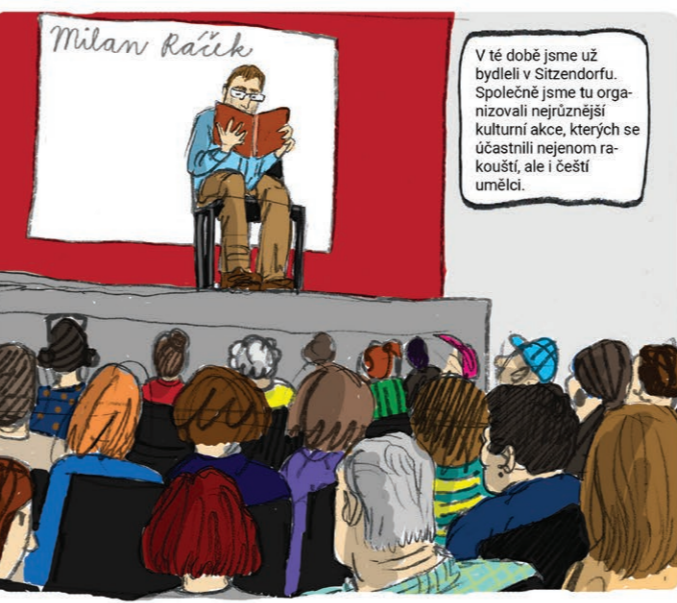
Velmi zdáří.

Wunderschön!

Irena si splnila sen a uspořádala výstavu. Měla ohromný úspěch.



Zatímco se Irena dále věnovala malování, já jsem začal psát romány. Některé příběhy jsem zasadil do bývalého Československa. Zpracovával jsem i svoje vzpomínky na dětství a mládí prožité na Moravě.



Milan Ráček

V té době jsme už bydleli v Sitzendorfu. Společně jsme tu organizovali nejrůznější kulturní akce, kterých se účastnili nejenom rakouští, ale i čeští umělci.



Naše děti jsme naučili česky.

Můj život je spojen s hudbou

S Theresou Clauberg hovořila Kristína Frankovič

Tato na pohled velice energická dívka má skutečně pestrý život. Narodila se v roce 1990 v německém městě Gräfelfing nedaleko Mnichova. Jako dvanáctiletá se spolu s rodiči přestěhovala do Plzně, kde vystudovala střední školu. V roce 2010 se vrátila nazpět do Německa. Protože se chtěla naplno věnovat hudbě, přihlásila se o dva roky později na uměleckou univerzitu ve Štýrském Hradci. Momentálně zde dokončuje své magisterské studium. Mezitím se rozhodla pro druhé studium a zapsala se na obor Transkulturní komunikace na Vídeňské univerzitě. Řeč je o velice talentované houslistce Therese Clauberg, jejíž život představuje každodenní propojení umění a dvou kultur.

Thereso, narodila ses v Německu. Tvá maminka ale pochází z České republiky. Jaké bylo vyrůstat v bilingvním prostředí? Z počátku to bylo pro mě zcela normální. Dlouho jsem si myslela, že všechny děti vyrůstají dvojjazyčně. Až ve školce jsem si uvědomila, že většina dětí mluví jenom německy. Když jsem byla trochu starší, pochopila jsem, jaké výhody to může mít. Letní prázdniny jsme často trávili u babičky v Čechách. Našla jsem si dobré kamarády i tam, protože jsem mluvila česky. Ačkoli by se mohlo někomu zdát, že jsem vedla „dvojí život“, pro mě to bylo vždy velice příjemné. Od dětství jsem měla možnost vidět mnohem víc než mí vrstevníci. Vnímala jsem rozdíly mezi kulturami, měla jsem možnost zažít a naučit se víc, než kdybych měla jenom německé nebo české rodiče.

Velká změna v tvém životě nastala, když jste se s rodiči přestěhovali do České republiky. Jak bys zhodnotila tuto fázi svého života?

První rok byl pro mě velmi náročný, i kvůli kulturním rozdílům. Ve škole jsem měla problém s češtinou. Musela jsem se naučit od základů celou gramatiku, například vyjmenovaná slova. Tehdy mi bylo dvanáct a přišla jsem do třídy, kde se všichni už dávno znali. Ze začátku jim vadilo, že jsem z Německa. Častokrát se mi i vysmívali, hlavně kvůli německému přízvuku. Po roce jsem ale do kolektivu zapadla a pak za mnou spolužáci chodili, abych jim pomáhala s úkoly do němčiny. I přes počáteční těžkosti hodnotím svůj pobyt v České republice velmi pozitivně. Jsem velice ráda, že mám za sebou takovou zkušenost.

Tvůj život je od malička spojen s hudbou. V kolika letech a jak ses k hraní na housle dostala? Inspiroval tě někdo? Začala jsem hrát poměrně brzy. Byly mi jenom čtyři roky a rozhodla jsem se úplně sama poté, co jsem byla s rodiči na koncertě. Jednou z účinkujících byla dnes už světoznámá houslistka Julia Fischer, která také žila v Gautingu. Ačkoliv tenkrát byla ještě velmi mladá, hrála neuvěřitelně dobře. Mě její hra tak okouzila, že jsem se hned po představení zeptala maminky, zda bych také mohla začít hrát. Ona s tím souhlasila. Dostala jsem svoje první housle a chodila jsem na soukromé hodiny. Od té doby je hudba neodmyslitelnou součástí mého života.

V současné době se hudbě věnuješ už profesionálně. Když si připravuješ program na vystoupení, vybíráš si také české autory?

Určitě ano. Snažím se do svého repertoáru zařadit české skladatele, ale výběr závisí také na požadavcích organizátorů koncertu. Například na koncertě našeho dua Alard, kam jsme si přizvali violistku Zsolfu Holyevac a který se konal na na Velvyslanectví České republiky ve Vídni, jsme odehráli Terzetto od Antonína Dvořáka. Pro závěrečnou zkoušku jsem si vybrala Sonátu pro housle a klavír od Leoše Janáčka. Rozhodla jsem se pro jeho tvorbu, protože jsem tím chtěla poukázat na svoje české kořeny a prezentovat českou kulturu. Také si myslím, že je důležité připomínat si skladatele, kteří se nehrají denně, jako je tomu v případě Janáčka.

Který český skladatel je tvůj oblíbený?

To je těžká otázka. Řekla bych, že nejspíš Antonín Dvořák, ale mám také ráda Smetanova symfonická díla.

Vedle studia hudby sis také vybrala obor Transkulturní komunikace na Vídeňské univerzitě. Co tě k tomuto rozhodnutí vedlo? Během studia hudby jsem měla nehodu a zlomila jsem si obě ruce najednou. V ten okamžik jsem si uvědomila, že kdybych se nemohla vrátit zpět k hudbě, neměla bych žádné vzdělání. Proto jsem se rozhodla uplatnit své jazykové schopnosti

Mein Leben ist mit Musik verbunden

Mit Theresa Clauberg sprach Kristína Frankovič

Übersetzung: Rút Benešová, Anna Kleinová, Lucia Murinová, Michaela Režňáková

Dieses auf den ersten Blick sehr energische Mädchen hat ein wirklich aufregendes Leben. Sie wurde im Jahre 1990 im deutschen Gräfelfing in der Nähe von München geboren. Mit zwölf Jahren zog sie mit ihren Eltern nach Pilsen, wo sie die Mittelschule absolvierte. Im Jahre 2010 kehrte sie nach Deutschland zurück. Weil sie sich voll und ganz der Musik widmen wollte, inskribierte sie zwei Jahre später an der Kunstuniversität in Graz. Nun beendet sie dort ihr Masterstudium. Inzwischen entschied sie sich für ein Zweitstudium und inskribierte Transkulturelle Kommunikation an der Universität Wien. Die Rede ist von der hochtalentierten Geigerin Theresa Clauberg, deren Leben eine tagtägliche Verbindung der Kunst und zweier Kulturen darstellt.

Theresa, du bist in Deutschland geboren. Deine Mutter kommt aber aus Tschechien. Wie war es, in einem bilingualen Umfeld aufzuwachsen?

Am Anfang habe ich es ganz normal gefunden. Lange Zeit habe ich gedacht, dass alle Kinder zweisprachig aufwachsen. Erst im Kindergarten ist mir klar geworden, dass die meisten Kinder nur Deutsch sprechen. Als ich ein bisschen älter war, habe ich verstanden, welche Vorteile es haben kann. Die Sommerferien haben wir oft bei meiner Oma in Tschechien verbracht. Ich habe auch dort gute Freunde gefunden, weil ich Tschechisch gesprochen habe. Man könnte zwar den Eindruck haben, ich hätte ein „Doppelleben“ geführt, für mich war es allerdings sehr angenehm. Seit meiner Kindheit habe ich die Möglichkeit gehabt, viel mehr zu sehen als meine Altersgenossen. Ich habe die Kulturunterschiede wahrgenommen und konnte mehr erleben und lernen, als wenn ich nur deutsche oder nur tschechische Eltern hätte.

Als du mit deinen Eltern nach Tschechien gezogen bist, war es eine große Veränderung in deinem Leben. Wie würdest du diesen Abschnitt deines Lebens beurteilen?

Das erste Jahr war für mich sehr anstrengend, auch wegen der Kulturunterschiede. In der Schule habe ich Schwierigkeiten mit Tschechisch gehabt. Ich musste die ganze Grammatik von Grund auf lernen, wie zum Beispiel die sogenannten aufgezählten Wörter, die man wegen der Rechtschreibung auswendig können muss. In bin mit zwölf in eine Klasse gekommen, in der sich alle längst gekannt haben. Am Anfang hat es die anderen gestört, dass ich aus Deutschland bin. Oft haben sie mich ausgelacht, vor allem wegen meines deutschen Akzents. Nach einem Jahr habe ich mich in die Klassengemeinschaft eingelebt und dann sind meine Mitschüler zu mir gekommen und haben mich gebeten, ihnen mit Hausaufgaben in Deutsch zu helfen. Trotz der anfänglichen Schwierigkeiten betrachte ich meine Zeit in Tschechien als sehr positiv. Ich freue mich sehr, eine solche Erfahrung gemacht zu haben.

Dein Leben ist von klein auf mit Musik verbunden. Wie und mit wie vielen Jahren hast du begonnen Geige zu spielen? Hat dich jemand dazu angeregt?

Ich habe ziemlich früh begonnen. Ich war vier Jahre alt und habe mich dafür ganz allein entschieden, nachdem ich mit meinen Eltern ein Konzert besucht habe. Eine der Auftretenden war die heute schon weltbekannte Geigerin Julia Fischer, die auch in Gauting gelebt hat. Obwohl sie damals noch sehr jung war, spielte sie unglaublich gut. Ihre Darbietung hat mich so begeistert, dass ich gleich nach der Aufführung meine Mutter gefragt habe, ob ich auch spielen dürfte. Sie hat zugestimmt. Ich habe meine erste Geige bekommen und mit Privatstunden angefangen. Seitdem ist die Musik aus meinem Leben nicht wegzudenken.

Mittlerweile bist du professionelle Geigerin. Wenn du dein Konzertprogramm zusammenstellst, wählst du auch tschechische Autoren?

Auf jeden Fall, ja. Ich bemühe mich, auch tschechische Komponisten in mein Repertoire aufzunehmen. Die Auswahl hängt allerdings auch davon ab, welche Anforderungen die Organisatoren stellen. Zum Beispiel beim Konzert unseres Duos Alard an der Botschaft der Tschechischen Republik in Wien, wo wir zusammen mit der Bratschistin Zsolfia Holyvacova aufgetreten sind, haben wir das Terzett von Antonín Dvořák gespielt. Für meine Abschlussprüfung habe ich die Sonate für Violine und

a vybrala jsem si translatologii. Druhý důvod byl, že mi studium hudby z intelektuálního hlediska nestačilo. Je to velmi intenzivní, ale pro mě jednostranně zaměřené a člověk se nerozvíjí v jiných oblastech. Hledala jsem obor, který bych s hudbou mohla vhodně zkombinovat. Translatologie mě zaujala hlavně kvůli tomu, že jsem si mohla vybrat češtinu jako svůj druhý jazyk.

Splnila tato volba tvoje očekávání?

S výběrem studia jsem spokojená. Zažila jsem i několik těžkých okamžiků, ale myslím si, že tak se cítí každý student. Rozšířila jsem si své obzory a díky tomu jsem mohla lépe poznat svou vlastní identitu. Také jsem si zlepšila jazykové znalosti. Toto studium mě motivuje neustále na sobě pracovat, vyhledávat si nové informace a celkově mě obohacuje. Určitě bych ho doporučila i jiným studentům.

Řekla jsi, že díky tomuto studiu jsi lépe poznala svou vlastní identitu. Mohla bys to upřesnit?

Samozřejmě. Považuji se za českou Němku, která vyrůstala v obou zemích, a nikdy jsem necítila, že jsem někde na sto procent doma. Během studia jsem se dozvěděla hodně o dějinách obou zemí, a tím lépe pochopila historii své rodiny a své rodinné zázemí. Otevřely se mi nové možnosti vnímání a myslím si, že jsem schopná lépe rozumět nejen sama sobě, ale i lidem, kteří vyrůstali dvojjazyčně.

Co pro tebe znamená transkulturní komunikace?

Pro mě to znamená každodenní propojení dvou kultur, obzvláště v oblasti hudby. Hudba je pro mě médiem při těchto situacích. Na svých koncertech v německy mluvícím prostředí se navíc věnuji převážně interpretaci české hudby. Ze starších skladatelů hraji Dvořáka či Janáčka, ze soudobých mám ráda například Bodorovou. Ve svých seminárních pracích se také zabývám českými skladateli. Například v bakalářské práci jsem zpracovala Ševčíkovu houslovou školu. Čerpala jsem ze starších česky psaných knih, které do jiných jazyků nebyly přeloženy a už se ani nevydávají. Také funguji jako prostředník pro své kolegy, kteří studují a žijí v Praze. Děním se s nimi o své poznatky a zkušenosti z Německa a Rakouska.

Thereso, mockrát ti děkuji za rozhovor. Přeji ti hodně úspěchů při studiu a také v umělecké tvorbě.

Klavier von Leoš Janáček gewählt. Für sein Werk habe ich mich entschieden, weil ich auf meine tschechischen Wurzeln hinweisen und die tschechische Kultur vorstellen wollte. Meiner Meinung nach ist es auch wichtig, auf Komponisten zurückzugreifen, deren Werke nicht jeden Tag gespielt werden, was auch auf Janáček zutrifft.

Wer ist dein tschechischer Lieblingskomponist?

Das ist eine schwierige Frage. Wahrscheinlich Dvořák, würde ich sagen. Aber ich mag auch Smetanas symphonische Werke.

Neben deinem Musikstudium hast du dich auch für das Fach Transkulturelle Kommunikation an der Universität Wien entschieden. Was hat dich dazu bewogen?

Während meines Musikstudiums hatte ich einen Unfall und brach mir beide Arme auf einmal. In dem Moment bin ich mir dessen bewusst geworden, dass, wenn ich nicht mehr zu Musik zurückkehren könnte, ich keine Ausbildung hätte. Deshalb habe ich mich entschieden, mein sprachliches Können zu verwerten und habe Translationswissenschaft gewählt. Der zweite Grund war, dass mir das Studium der Musik aus intellektueller Sicht nicht genügt hat. Es ist zwar sehr intensiv, aber meiner Meinung nach zu einseitig, und man entfaltet sich nicht in anderen Bereichen. Ich habe ein Studium gesucht, das ich mit Musik passend kombinieren könnte. Translationswissenschaft hat mich vor allem deshalb interessiert, weil ich Tschechisch als zweite Sprache wählen konnte.

Hat diese Wahl deine Erwartungen erfüllt?

Mit meiner Studienwahl bin ich zufrieden. Ich habe auch ein paar schwierige Momente erlebt, aber ich denke, dass sich jeder Student manchmal so fühlt. Ich konnte meine Horizonte erweitern und meine eigene Identität besser kennenlernen. Ich habe auch meine Sprachkenntnisse verbessert. Dieses Studium hat mich motiviert, ständig an mir zu arbeiten, neue Informationen zu suchen, und hat mich insgesamt bereichert. Ich würde es sicher weiterempfehlen.

Du hast gesagt, dass du dank dieses Studiums deine eigene Identität besser kennengelernt hast. Könntest du es konkretisieren?

Natürlich. Ich halte mich für eine tschechische Deutsche, die in beiden Ländern aufgewachsen ist, sich aber in keinem dieser Länder hundertprozentig zu Hause fühlt. Während des Studiums habe ich Vieles von der Geschichte beider Länder erfahren, und so habe ich meine Familiengeschichte und mein Umfeld besser verstanden. Es haben sich für mich neue Möglichkeiten der Wahrnehmung eröffnet und ich denke, dass ich in der Lage bin, nicht nur mich selbst, sondern auch andere zweisprachig aufgewachsene Menschen besser zu verstehen.

Welche Bedeutung hat die transkulturelle Kommunikation für dich?

Für mich bedeutet sie eine alltägliche Verflechtung zweier Kulturen, vor allem auf dem Gebiet der Musik. Musik ist für mich das Medium in diesen Situationen. Auf meinen Konzerten im deutschsprachigen Raum widme ich mich überwiegend der Interpretation tschechischer Musik. Von den älteren Komponisten spiele ich Dvořák und Janáček, von den gegenwärtigen mag ich zum Beispiel Bodorová. Auch in meinen Seminararbeiten befasse ich mich mit tschechischen Komponisten. In meiner Bachelorarbeit habe ich etwa Ševčíks Violinschule aufgearbeitet. Ich habe aus älteren, auf Tschechisch erschienenen Büchern geschöpft, die nicht in andere Sprachen übersetzt wurden und auch nicht mehr aufgelegt werden. Ich fungiere auch als Vermittlerin für meine KollegInnen, die in Prag studieren und leben. Ich teile mit ihnen meine Erkenntnisse und Erfahrungen aus Deutschland oder Österreich.

Vielen Dank für dieses Gespräch, Theresa. Ich wünsche dir viel Erfolg im Studium und in deinem künstlerischen Schaffen.



Koláž/Collage

Eliška Gregorová: Jak vnímám (transkulturní) komunikaci
Was verstehe ich unter (transkultureller) Kommunikation

Několik slov k překládání

Přeložily: Rút Benešová, Michaela Režňáková,
Anna Kleinová

Co se mi na překládání líbí, je, že se někdy podobá hledání stop – když překládám, hledám stopy významů, jež se do slov vepsaly. Slova jsou jako sedimenty. Co se do nich uložilo, jsou významové vrstvy. Když překládám, slova podrobně zkoumám a odkrývám jednu významovou vrstvu za druhou. Často při tom záleží na jemných rozdílech: stupních, nuancích a odstínech slov.

Na překládání je podle mě napínavé také to, že téměř vždy vyžaduje akt intenzivního čtení a prožitku – jak výchozího, tak cílového textu. Každý výchozí text v sobě totiž už nese stopy jiných textů, odkazuje na již napsané, přečtené, prožité. Nikdy nezačínáme od nuly, „od samého počátku“. Slovo nikdy nevnímáme izolovaně, ale vždy v jeho kontextu, v jeho situačním zasazení. A vždy interpretujeme – každé čtení a psaní je interpretací, a tím pádem i druhem překladu (pokud překlad definuji jako akt interpretace).

Následující otázky se mi v mé překladatelské praxi jeví jako užitečné: Jaký příběh autor vypráví? Jaké hlasy promlouvají ke komu a jakým tónem? Vyskytují se stylistické zvláštnosti (například metafory, obrazná přirovnání, asonance)? Jaký rytmus, jaké tempo příběh vykazuje? Překládat znamená rozhodovat se, vybírat. Není to mechanický přenos z A do B. Důležité je, abych svá rozhodnutí dokázala zdůvodnit a překladatelskou svobodu užívala zodpovědně. Někdy je nutné zvažovat: asi se budu muset vzdát některého aspektu ve prospěch jiného. Překládání je tedy vždy doprovázeno ztrátou. Zároveň se také může stát, že v překladu získám navíc něco nového. Text, příběh žije dál.

Překlady se zdaří nejlépe, když se vzájemně čtou, konzultují ve skupině a přepracovávají. A když nechám text odpočinout, abych se k němu po pár dnech zase vrátila. S určitým odstupem totiž přicházejí často ty nejlepší nápady.

Ein paar Gedanken zum Übersetzen

Miriam Aistleitner

Was mir am Übersetzen gefällt, ist, dass es manchmal einer Spurensuche gleichkommt: Wenn ich übersetze, dann suche ich nach den Bedeutungsspuren, die sich in einem Wort eingeschrieben haben. Wörter sind wie Sedimente. Was sich in ihnen abgelagert hat, sind Bedeutungsschichten. Wenn ich übersetze, betrachte ich die Wörter genau und trage Schicht für Schicht ihrer Bedeutung ab. Oft kommt es dabei auf die feinen Unterschiede an: auf die Abstufungen, Nuancen, Schattierungen eines Wortes.

Spannend am Übersetzen finde ich auch, dass es fast immer einen Akt des intensiven Lesens und Erlebens – des Ausgangs- wie des Zieltextes – erfordert. Denn jeder Ausgangstext trägt bereits die Spuren anderer Texte in sich, verweist auf bereits Geschriebenes, Gelesenes, Erfahrenes. Wir starten nie von Null, nie „von ganz vorne“. Ein Wort ist nie isoliert zu betrachten, sondern immer in seinem jeweiligen Kontext, in seiner situativen Einbettung. Und wir interpretieren immer – jedes Lesen und Schreiben ist ein Interpretieren und somit bereits eine Art von Übersetzung (wenn ich Übersetzung als einen Interpretationsakt definiere).

Folgende Fragen empfinde ich in meiner übersetzerischen Praxis als hilfreich: Welche Geschichte wird erzählt? Welche Stimmen sprechen zu wem und in welchem Ton? Gibt es stilistische Besonderheiten (zum Beispiel Metaphern, bildhafte Vergleiche, Assonanzen)? Welchen Rhythmus, welches Tempo weist die Geschichte auf? Übersetzen bedeutet, Entscheidungen zu treffen, auszuwählen. Es ist kein mechanisches Transportieren von A nach B. Wichtig ist, dass ich meine Entscheidungen begründen kann und meine übersetzerische Freiheit verantwortlich nutze. Manchmal ist ein Abwägen nötig: Vielleicht muss ich auf den einen Aspekt zugunsten eines anderen verzichten. Übersetzen geht somit immer mit einem Verlust einher. Gleichzeitig kann es auch sein, dass ich in der Übersetzung Neues dazugewinne. Der Text, die Geschichte lebt weiter.

Übersetzungen gelingen am besten, wenn sie gegengelesen, im Team besprochen und überarbeitet werden. Und, wenn ich den Text ruhen lasse, bevor ich mich ihm ein paar Tage später nochmals nähere. Mit etwas Abstand kommen oft die besten Ideen.

Tomcat on a hot tin roof

Vratislav Maňák

Zatímco se sprchoval, ostatní posedávali na rozviklaných židlích v šatně a kouřili. Zůstávali v civilu, času měli dost. Protože Tomy celou show uváděl, chodil do sprchy vždycky první a oni se mohli připravovat ještě ve chvíli, když už stál na pódiu a vítal diváky. Navíc byl služebně nejstarší, a tohle bylo jakési privilegium.

Tomymu bylo osmačtyřicet a jeho dcera by o něm řekla, že svůj věk poslední dobou *nevydejchává*. Když nyní vylézal ze sprchy, otráveně se podíval do zrcadla na své rostoucí břicho. Nešlo zatáhnout. Figura pro něj přitom byla mimořádně důležitá. Vzpomněl si, jak trapně se cítil, když si před pár měsíci pořizoval stahovací pás, a zase na sebe dostal vztek. Kdyby víc cvičil. Kdyby míň žral.

Vešel do šatny a kývnul na Monróa, že sprcha je volná. Potom si rozsvítil lampičku, vytáhl tašku s líčidly a pustil televizi. Začínaly zprávy.

Začínaly zprávy a v úvodním přehledu hlavních témat se na obrazovce mihla Liz. *Jeho Liz*. Sáhnu po ovladači, zvuk se mu ale nepovedlo zesílit včas. Moderátorka už uváděla první reportáž. Bude si muset počkat.

Z tašky s líčidly vyndal zrcátko a nezbytnou kosmetiku. Potom si na tváře, čelo, kolem očí, nosu a úst rozetřel hydratační krém.

V televizi mluvili o jedné korupční aféře a o ministroví, který nechce odstoupit. Tomyho politika nezajímala.

V televizi mluvili o problémech zdravotnictví. Tomy si na obličej nanесl tekutý make-up.

V Libyi se dál válčí proti Kaddáfimu. Tomy si pudroval tváře a čelo.

Na nádraží v Jeruzalémě vybuchla nálož a zabila jednoho člověka. Tomy si před sebe vyskládal tužku na oči, řasenku a paletu s šedesátibodovou škálou očních stínů, kterou mu dcera na své jméno objednala u spolužačky. „Nemusela by to chápat, není zrovna divačka Almodóvara,“ řekla tehdy Tomymu. Jenže Tomy nevěděl, kdo je Almodóvar, a tak jen pokrčil rameny.

Desítkám solárních elektráren v Česku chybí patřičná povolení. Tomy se rozhodl pro blankytně modré oční stíny s nádechem šedi.

Monró vylezl ze sprchy.

„Stíham, Tejllore?“

„V pohodě, máš tři čtvrtě hodiny,“ odpověděl Tomy. „Kdo de poslední?“

„Šer. Veme tě na kryplkáře.“

„Paráda,“ řekl Tomy a nerudně se podíval na invalidní vozík odstavený u stěny. Šer ho měl na začátku představení přivést na pódium.

Vozík pro Tomyho představoval už půl roku nezbytnou rekvizitu; jinak by totiž diváci nemuseli poznat, koho vlastně předvádí. Taky si musel pořídit blondatou paruku. Všichni mu odkývali, že v ní vypadá přesvědčivěji. Liz přece taky byla jeden čas blondatá. A stará. A tlustá a vrásčitá... Zapálil si cigaretu.

Ve vojenské nemocnici zemřel Otakar T., který se pokusil o sebevraždu poté, co byl obviněn z vraždy osmileté dívky.

Tomy si obkroužil oči černými linkami. Pod pravou lícní kost si nakreslil nenápadnou pihu. Potom vzal do ruky řasenku.

Nevidomí si stěžují na formuláře ke sčítání lidu. Tomy povolil rty a zvýraznil jejich tvar červenou konturou.

Pak je přetřel rudou rtěnkou.

Hvězda stříbrného plátna, věčná Kleopatra Elizabeth Taylorová, zemřela. Ve věku devětasedmdesáti let jí selhalo srdce.

Dvojnásobná držitelka Oscara...

„No to si děláš kozy!“ vykřikl Monró překvapeně a podíval se na Tomyho. Ten zesílil hlasitost.

„Hele,“ obrátil se na Monróa Tárnr, „tak aspoň ste si kvit,“ a zvrátil do sebe panáka slivovice. Byl to jeho způsob přípravy na vystoupení.

„Nekecej, dyť Tina už to má taky za pár,“ vrátil mu to Monró. „Hezky se tam všichni sejdem!“

„Volové,“ usmál se Tomy a dál sledoval obrazovku. Tak Liz už to má za sebou.... Byl překvapený. Bylo mu to trochu líto.

„Na, cvakni si,“ podával mu Tárnr slivovici. Když reportáž skončila, připili si všichni společně.

„Na Taylorku! Na kočku na rozpálený plechový střeš!“

„Spíš v rozpálený plechový posteli...“

„Ty seš ale kokot!“

Smáli se.

Tomcat on a hot tin roof

Übersetzung: Miriam Aistleitner

Während er duschte, saßen die anderen auf wackeligen Stühlen im Umkleieraum und rauchten. Sie blieben in Zivil, sie hatten noch Zeit. Da Tommy die Show eröffnete, ging er stets als Erster duschen, und die anderen konnten sich noch vorbereiten, wenn er bereits auf der Bühne stand und das Publikum begrüßte. Außerdem war er der Dienstälteste – fast so was wie ein Privileg.

Tommy war achtundvierzig und seine Tochter würde über ihn sagen, dass er neuerdings sein Alter *nicht packt*.

Als er nun aus der Dusche stieg, blickte er in den Spiegel und betrachtete angewidert seinen Bauch, der immer größer wurde. Einziehen zwecklos. Dabei war ihm eine gute Figur über die Maßen wichtig. Er erinnerte sich daran, wie peinlich es ihm gewesen war, als er sich vor ein paar Monaten ein Mieder zugelegt hatte, und wieder wurde er wütend auf sich. Mehr trainieren! Weniger fressen!

Er trat in den Umkleieraum und bedeutete Monroe mit einem Nicken, dass die Dusche frei war. Dann knipste er die kleine Lampe an, zog das Schminktäschchen heraus und schaltete den Fernseher ein. Die Nachrichten begannen gerade. Im Meldungsüberblick Liz, die über den Bildschirm huschte. *Seine Liz*. Er griff nach der Fernbedienung, schaffte es aber nicht rechtzeitig, den Ton lauter zu stellen. Die Moderatorin hatte bereits die erste Reportage angesagt. Er würde also warten müssen.

Er nahm aus dem Schminktäschchen einen kleinen Spiegel und die unerlässlichen Kosmetika. Dann verteilte er Feuchtigkeitscreme auf Wangen, Stirn, Nase, Mund und rund um die Augen.

Im Fernsehen sprachen sie über eine Korruptionsaffäre und einen Minister, der nicht zurücktreten wollte.

Politik interessierte Tommy nicht.

Im Fernsehen sprachen sie über die Probleme im Gesundheitswesen. Tommy trug Flüssig-Make-up auf.

In Libyen weiterhin Krieg gegen Gaddafi. Tommy bedeckte Wangen und Stirn mit Puder.

Ein Toter nach Explosion einer Sprengstoffladung auf einem Bahnhof in Jerusalem. Tommy breitete vor sich Eyeliner, Wimperntusche und die Palette mit unterschiedlichen Lidschatten in sechzig Abstufungen aus, die ihm seine Tochter auf ihren Namen bei einer Mitschülerin bestellt hatte. „Hätte sie sonst nicht gerafft. Ist nämlich nicht gerade ein Almodóvar-Fan“, hatte sie damals zu Tommy gesagt. Nur, dass Tommy nicht wusste, wer Almodóvar war, und deshalb hatte er nur mit den Achseln gezuckt.

Zehn Solarkraftwerke in Tschechien haben keine entsprechenden Zulassungen. Tommy entschied sich für einen azurblauen Lidschatten mit einem Graustich.

Monroe kam aus der Dusche.

„Schaff´ ich das noch, Taylor?“

„Ja, du hast noch eine Dreiviertelstunde“, antwortete Tommy.

„Wer geht als Letzter?“

„Cher. Wir fahren dich auf der Krüppelkarre.“

„Na, is´ ja toll“, sagte Tommy und warf einen mürrischen Blick auf den Rollstuhl, der an der Wand stand.

Cher sollte ihn nach Beginn der Vorstellung auf die Bühne fahren.

Der Rollstuhl war für Tommy schon seit einem halben Jahr eine unverzichtbare Requisite, andernfalls hätten die Zuschauer nicht mehr erkannt, wen er eigentlich darstellte. Ebenso hatte er sich eine blonde Perücke zulegen müssen. Alle hatten ihm versichert, er sehe damit noch überzeugender aus. Liz war doch auch mal eine Zeit lang blond gewesen. Und alt. Und dick. Und runzelig... Er zündete sich eine Zigarette an.

Im Militärkrankenhaus verstarb Otakar T., der einen Selbstmordversuch unternommen hatte, nachdem er wegen Mordes an einem achtjährigen Mädchen verurteilt worden war. Tommy zog schwarze Striche um die Augen herum. Unterhalb des rechten Wangenknochens malte er einen dezenten Schönheitsfleck. Dann nahm er die Wimperntusche zur Hand. *Blinde und Sehbehinderte beschwerten sich über die Formulare zur Volkszählung*. Tommy öffnete etwas die Lippen und zog sie mit rotem Konturenstift nach. Dann bestrich er sie dick mit rotem Lippenstift.

Die Filmikone Elizabeth Taylor ist tot. In der Rolle der Kleopatra wurde sie zum Mythos. Sie verstarb im Alter von neunundsiebzig Jahren an Herzversagen. Die zweifache Oscar-Preisträgerin...

„Das ist ja wohl ‚ne Verarschung!“, schrie Monroe überrascht auf und schaute zu Tommy hinüber. Der stellte den Fernseher lauter.

„Hele, to abys dneska teda předved majstrštyk, co Tejlone?“ nadhodil Monró, když se ostatní vrátili ke svým šminkám a šatům s flitry. Tomy se na něj podíval. Monró už byl oblečený do bílých šatů ze slavné scény Slaměného vdovce a nalevo od horního rtu mu visela velká černá piha.

V tu chvíli ho to napadlo. „No jasně!“ vydechl a obrátil se k ostatním. „Pánové, dneska žádná kryplkára!“

Z cestovní tašky vyndal černou paruku a náhradní, staré červené šaty s hlubokým výstřihem a se všitými vycpávkami místo prsou. Břícho utáhl stahovacím pásem, co nejvíc to šlo, a na krk si připnul šňůru falešných perel. Monró mu půjčil světlejší pudr, aby jeho pleť vypadala mladší. Nakonec si přepudroval i hrudník.

„Á, mladý kozičky jdou!“ zahalekal Šer, když odbila osmá a Tomy na vysokých podpatcích zamířil k pódiu.

Sál sokolovny už byl skoro zaplněný. Naposledy se prohlédl v zrcadle. Kostým mladé Elizabeth Taylor mu oproti dřívějšíku zdaleka tak nepadnul, ale ještě to nebylo úplně špatné. Tím spíš ne, že dneska možná vystupuje jako *cat on a hot tin roof* naposledy. Vlastně ze sebe měl dobrý pocit.

Upravil si paruku. Nahrávka Elly Fitzgeraldové mu dala pokyn, aby vystoupil před publikum. Ozval se potlesk.

„Tak vás teda vítám, vy malé bezkrké zrůdičky,“ pozdravil hosty v sále. Travesty show začala.

„Hey“, wandte sich Turner an Monroe, „jetzt seid ihr wenigstens quitt“, und leerte ein Gläschen Sliwowitz ex. Seine Art, sich auf den Auftritt vorzubereiten.

„Red keinen Scheiß, Tina is' auch schon seit ein paar Jahren dahin“, kam Monroes Retourkutsche. „Wir machen's uns dann alle zusammen da oben schön!“

„Ihr seid ja Trottel“, lachte Tommy und verfolgte das Geschehen auf dem Bildschirm weiter. Liz hat's also schon hinter sich... Er war überrascht. Es tat ihm ein bisschen leid.

„Na, jetzt spendier doch ,ne Runde!“ Turner reichte ihm einen Sliwowitz. Nachdem die Reportage vorbei war, stießen sie gemeinsam an.

„Auf die Taylor! Auf die Katze auf dem heißen Blechdach!“

„Jetzt wohl eher im heißen Blechbett...“

„Du bist ja'n Schwanz!“

Sie lachten.

„Hey, da zeigst du uns heut dein Meisterstück, was, Taylor?“, griff Monroe das Thema erneut auf, als die anderen bereits wieder bei ihren Schminksachen und Paillettenkleidern waren. Tommy sah ihn an. Monroe war bereits umgezogen und trug das weiße Kleid aus der berühmten Szene im Strohwitwer. Links von seiner Oberlippe prangte ein großer schwarzer Schönheitsfleck.

Da kam ihm eine Idee. „Na klar!“ Er drehte sich zu den anderen um. „Meine Herren, heute mal keine Krüppelkarre!“ Aus der Reisetasche holte er eine schwarze Perücke und das alte rote Ersatzkleid mit dem tiefen Ausschnitt und den eingenähten Brustpolstern. Seinen Bauch schnürte er, so fest es ging, in das Mieder; dann legte er die Kette mit den unechten Perlen um. Monroe lieh ihm ein helleres Puder, das seine Haut jünger wirken ließ. Auch den Ausschnitt bedeckte er damit.

„Aaaah, da düst er, düst er schon im Sauseschritt, und bringt die Titten mit!“, trällerte Cher durch den Raum, als es Punkt acht Uhr schlug und Tommy auf hohen Absätzen in Richtung Bühne stöckelte.

Der Saal des Sokol-Turnvereins war fast voll. Ein letzter Blick in den Spiegel. Das Kostüm der jungen Elizabeth Taylor stand ihm bei weitem nicht mehr so gut wie früher, aber immerhin noch gut genug. Umso mehr, als er heute möglicherweise zum letzten Mal als *cat on a hot tin roof* auftreten würde. Eigentlich war er ganz zufrieden mit sich. Er rückte sich die Perücke zurecht. Von der Platte ertönte Ella Fitzgerald – das Zeichen für seinen Auftritt. Im Saal Applaus.

„Dann mal herzlich Willkommen, ihr halslosen Ungeheuer“, rief er ins Publikum. Die Travestie-Show begann.

Na české buchtý do Vídně!

Tereza Kubičková

Když jsem před dvěma a půl lety poprvé přijížděla metrem na stanici *Schottentor*, abych se zapsala ke studiu Transkulturní komunikace na Translatologickém centru, honily se mi hlavou rozporuplné myšlenky. Začátky nejsou nikdy lehké. A u stěhování do zahraničí to platí dvojnásob.

Když odmyslím dlouhé hledání hlavní univerzitní budovy mezi spoustou honosných staveb v centru Vídně, které mi připomínaly jeden zámek vedle druhého, proběhlo zapsání ke studiu kupodivu rychle a bez problémů. Rakouský výraz *Matura* si oproti připravenému slovíčku *Abitur* ihned získal moji přízeň. Uklidňující pocit, že jsem na gymnáziu v rodném Hradci Králové odmaturovala z němčiny za jedna, a moje nadšené odhodlání konečně využít nacvičené školní dialogy v praxi mě ale vzápětí přešly hned při prvním nákupu potravin.

Na pozdrav *Griab di* jsem nesměle odpovídala *Guten Tag*, ale při dalším dotazu paní prodavačky vídeňským dialektem, zda mám zájem o věrnostní kartičku, jsem byla ztracena. Její následující otázka *Should I speak English?* mi na sebevědomí nepřidala. Při zvolaném *Ciao* mě následně vyděsila představa, že naše konverzace přešla do italštiny. Až konečně *Baba* mi vykouzilo lehký úsměv na tváři a připomnělo dětská léta, kdy jsme se podobně loučili ve školce.

Rozhodně ale není potřeba mít strach, že by Čech bez znalosti němčiny zemřel hladý. *Zwetschkenknödel*, *Kolatsche mit Ribisel*, *Buchtel mit Powidel* a další podobné názvy na restauračních tabulích hrdě poukazují na svůj český původ. Pokud by se někdo cítil příliš osamělý v cizí zemi, může si s radostí dopřát kousek Čech v podobě nějaké té *Buchtel* nebo v kritičtější situaci třeba *Sliwowitz*. Pozor ale na to, ne vždy se dostaví očekávané *Guten Appetit*. Přání *Mahlzeit* mě zprvu trochu vyvedlo z míry. Podle mého mobilního slovníku na mě právě někdo vykřikl *Jídlo!*

Podobnost názvů může být pro běžného turistu při výběrání z jídelního menu jistě ulehčením. Od počátku ale samozřejmě budila především zájem jazykovědců. Kontakty mezi češtinou a rakouskou němčinou se hlouběji zaobírá například i doktorandka Agnes Kim na Institutu slavistiky, která mi původ slov objasnila. *Buchtel*, neboli buchta, má kořen „buch / puch“, což odkazuje na sloveso „napuch-

Böhmische Buchteln in Wien!

Übersetzung: Rút Benešová, Lucia Murinová, Michaela Režňáková, Miroslava Lišková

Als ich vor zweieinhalb Jahren zum ersten Mal mit der U-Bahn auf die Station *Schottentor* zufuhr, um Transkulturelle Kommunikation am Zentrum für Translationswissenschaft zu inskribieren, gingen mir widersprüchliche Gedanken durch den Kopf. Anfänge sind niemals einfach. Und wenn man ins Ausland zieht, gilt es doppelt.

Einmal beiseitegelassen, wie lange ich gebraucht habe, um das Universitätsgebäude unter den vielen prunkvollen, für mich schlossähnlichen Gebäuden auszumachen, verlief die Studienzulassung erstaunlicherweise schnell und problemlos. Der österreichische Ausdruck *Matura* war mir im Vergleich zu meinem vorbereiteten *Abitur* sofort sympathisch. Das beruhigende Gefühl, die *Matura* in Deutsch auf meinem Heimatgymnasium in Hradec Králové mit einem Sehr gut bestanden zu haben, und mein begeisterter Entschluss, die in der Schule gelernten Dialoge endlich in der Praxis anzuwenden, waren mit einem Schlag vorbei, als ich das erste Mal einkaufen ging.

Auf das *Griab di* antwortete ich schüchtern *Guten Tag*, aber schon beim nächsten Satz der Verkäuferin im Wiener Dialekt, ob ich eine Kundenkarte haben möchte, war ich verloren. Ihre nächste Frage *Should I speak English?* hat mein Selbstbewusstsein nicht gehoben. Beim abschließenden *Ciao* erschrak ich bei der Vorstellung, unsere Konversation würde nun ins Italienische wechseln. Erst das letzte *Baba* zauberte ein zartes Lächeln auf mein Gesicht; es erinnerte mich an den Kindergarten, wo wir uns ähnlich verabschiedeten.

Man muss als Tscheche in Wien nicht befürchten, ohne Deutschkenntnisse an Hunger zu sterben. *Zwetschkenknödel*, *Kolatsche mit Ribisel*, *Buchtel mit Powidl* und weitere ähnliche Namen auf den Schildern vor Restaurants weisen stolz auf ihre böhmische Herkunft hin. Sollte man sich in der Fremde einsam fühlen, kann man sich mit einer *Buchtel* oder im kritischeren Fall einem *Sliwowitz* ein Stück Tschechien gönnen. Aber aufpassen, das erwartete *Guten Appetit* muss nicht immer kommen. Die Wunschformel *Mahlzeit* warf mich anfangs aus der Bahn. Laut meinem Handy-Wörterbuch hat man mir gerade *Essen* zugerufen!

Die Ähnlichkeit der Bezeichnungen kann für einen Touristen sicherlich eine Erleichterung bei der Menüwahl darstellen. Sie erweckte seit jeher auch das Interesse





nout". V praxi si tento jev při kynutí těsta můžeme lehce ověřit. Budeme-li si chtít připravit rovnou i domácí povidla, tedy umlít či rozmixovat vypeckované švestky, rakousky *Zwetschken*, nabízí se nám zároveň vysvětlení i původu slova *Powidel*. To vzniklo údajně zpodstatněním slovesa „vít“, ve významu točit či míchat. Rozbor slova nalezneme například také v *Českém etymologickém slovníku* Jiřího Rejzka.

Další překvapení na mě čekalo při zjištění, že se můj soused sice jmenuje *Novak*, ale z českého jazyka je mu známo jen jedno slovíčko, a to „pivo“. Že se nejedná o úplnou náhodu, mi potvrdila kniha *Johanna Neumanna Česká příjmení ve Vídni (Tschechische Familiennamen in Wien)*, který uvádí, že v Rakousku se příjmení *Novák* či *Novak* vyskytuje 2 020krát. Výjimkou zde nejsou ale ani varianty příjmení jako *Svoboda*, *Pokorný*, *Dvořák* či *Kučera*. Je to pro nás jasným důkazem toho, že Češi po staletí přicházející do Vídně zde zanechali spoustu stop. Už první dny ve Vídni mě utvrdily v tom, že společná historie obou zemí je neodmyslitelnou součástí také dnešního Rakouska.

Humorné situace, které nastaly kvůli mému neporozumění běžně mluvenému jazyku, se mi postaraly o zpestření mnohdy těžkých začátků a vzbudily ve mně chuť poznat rakouskou němčinu hlouběji. Neboť, jak praví známé přísloví: *kolik řečí znáš, tolikrát jsi člověkem*.

der Sprachwissenschaftler. Doktorandin Agnes Kim am Institut für Slawistik der Universität Wien beschäftigt sich eingehend mit den sprachlichen Kontakten zwischen dem Tschechischen und dem österreichischen Deutsch, und sie klärte mich über den Ursprung der Wörter auf. *Buchtel* alias *buchta* weist den Wortstamm „buch / puch“ auf, was auf das tschechische Wort „napuchnout“, also aufgehen hinweist. In der Praxis ist es beim Aufgehen des Teigs leicht nachzuweisen. Sollte sich jemand bemüht fühlen, hausgemachten *Powidl*, also zermahlene oder zerkleinerte *švestky*, sprich *Zwetschken* einzukochen, wird man zum Ursprung des Wortes *Powidl*, tschechisch *povidla* geführt. Es soll auf die Substantivierung des tschechischen Verbs „vít“, also drehen beziehungsweise mischen zurückzuführen sein. Diese Erklärung ist unter anderen im *Tschechischen Etymologiewörterbuch* von Jiří Rejzek zu finden.

Eine weitere Überraschung war die Feststellung, dass mein Nachbar, Herr *Novak*, nur ein einziges Wort – *pivo* – auf Tschechisch beherrscht. Dass es sich um keinen Einzelfall handelt, bestätigt das Buch *Tschechische Familiennamen in Wien* von Johann Neumann, in dem der Familienname *Novák* beziehungsweise *Novak* 2.020 Mal gezählt wird. Auch verschiedene Varianten der Zunamen *Svoboda*, *Pokorný*, *Dvořák* und *Kučera* bilden keine Ausnahmen. Ein klarer Beweis dafür, dass die Tschechen, die jahrhundertlang nach Wien zogen, ihre Spuren hinterlassen haben. Schon meine ersten Tage in Wien bestärkten mich in der Überzeugung, dass die gemeinsame Geschichte unserer Länder einen wesentlichen Teil des heutigen Österreichs ausmacht.

Die komischen Situationen, dir mir mein mangelhaftes Verständnis der gesprochenen Alltagssprache einbrachte, versüßten mir meine oftmals beschwerlichen Anfänge und weckten zugleich meinen Wunsch, das österreichische Deutsch gründlicher zu erforschen. Oder, wie ein bekannter Spruch lautet: *Wie viele Sprachen du sprichst, sooft mal bist du Mensch*.



Zvuky a pachy sousedních vesnic a měst

Julia, bývalá studentka češtiny, která se usadila v Praze a působí jako překladatelka, vzpomíná na své první návštěvy České republiky. Dvě studentky Ústavu translatologie v Praze, Rút a Anna, přijely do Vídně na výměnný studijní pobyt v rámci programu Erasmus. Jaké bylo jejich seznámení s městem? Všechny příspěvky mají jedno společné. Snaží se zachytit dojmy z pobytu v sousední zemi všemi smysly: Jak voní vzduch za hranicemi? Které zvuky patří k velkoměstu?

Julia Miesenböck

Přeložily: Michaela Režňáková, Lucia Murinová, Rút Benešová, Anna Kleinová

Minulý víkend jsem se dvěma kamarádkami vyrazila na výlet poblíž Prahy. Přišli jsme do jedné vesnice, a já ucítila nepříjemný zápach po oleji, a obě dvě jsem na to upozornila. To je z topení, domnívaly se obě. Anna, která vyrůstala v Německu, vyprávěla, že ho jako dítě vždy cítila, když byla v Česku, a právě kvůli němu tam nikdy nechtěla jezdit. I Marie, která se sem přestěhovala z Francie, podotkla, že tento pach zná jen z Česka. Udivilo mě to, protože jsem podobně jako Anna vyrůstala v pohraničí, a byla jsem po otevření hranic v Česku několikrát, ovšem tento pach jsem neznala. Tady jsem ho ucítila poprvé. Možná to bylo také tím, že jsme sem s rodiči jezdili na výlety pouze na jaře nebo v létě. Byli jsme v Českém Krumlově, na Hluboké, v Českých Budějovicích. Pro Annu byl tento pach tím, co jí z prvních zkušeností a prvního kontaktu se sousední zemí utkvělo.

Moje vzpomínky z dětství na Česko mi celkem splývají, ještě si vzpomínám na to, jak jsme byli, tedy s rodiči, sestrou a babičkou, tetou a sestřenicemi v Českém Krumlově. V kavárně jsme si tam dali žlutý džus, asi pomerančový, a pili jsme ho žlutým brčkem z úzkých sklenic s ozdůbkami. A také si vzpomínám na to, jak jsem se procházela s tetiným deštníkem a jak jsem ho na kočičích hlavách rozbila. Rodiče se na mě zlobili, už ani nevím, jestli mi vynadali, ale oni i teta mi ještě později připomínali, že jsem ten deštník rozbila. To je asi moje nejranější vzpomínka na Česko, která se mi jasně vybavuje. Jestli to byla první návštěva „nové“ země v našem sousedství, už ovšem nevím.

Moje ostatní vzpomínky na Česko a na tehdejší Československo nejsou už tak zřetelné. Vzpomínám si na zchátralé domy, hranatá auta (když jsme pak se sestrou kreslily různá auta, tak jsme jim někdy říkaly česká) a na náladu panující v autě, když jsme přejížděli hranice. Rozrušení, strach z ciziny, strach, že by se přece ještě něco mohlo stát. Rodiče měli strach z kapsářů, zlodějů aut, podvodníků. Velmi obezřetně si vybírali, kde zaparkují, a dávali si velký pozor na tašky. Kdybychom jeli na výlet někam po Rakousku, atmosféra by byla úplně jiná. Já se sestrou jsme také byly zdrženlivější, opatrnější.

Vzpomínám si na naši první návštěvu Prahy, to bylo v roce 1997, uprostřed léta, bylo neskutečné horko a já jsem dostala plechovku koly, protože jsem měla žízeň. Měla jsem se rozdělit se sestrou a ona z té plechovky pila úplně jinak než já, a i než pila normálně. Nepřiložila si ke rtům okraj, ale pouze otvor, kterého se snad dotklo méně cizích rukou a byl snad méně špinavý. Měla strach, že plechovka je špinavější, když jsme ji koupili v této zemi, a ne v Rakousku nebo Německu, kde jsme byli na dovolené předtím? Tehdy jsem si to myslela. Možná jsem tento zvláštní způsob pití vymyslela dokonce já a sestra to dělala po mně...

Mé první vzpomínky na Českou republiku mi ukazují, že vládla určitá stísněnost – z mé strany navíc i nevědomost a nepochopení, což se koncem devadesátých let začalo pomalu rozptylovat. Ale „ti Češi“ jsou jiní, o tom v našem pohraničním městě s 8000 obyvateli nadovala jistá shoda. Patrně tato jinakost mě fascinovala – to, že o 20 kilometrů dále se nachází země, v níž je všechno úplně jinak: jiné domy, jiná auta, jiní lidé, jiný jazyk a jiná historie. Tato fascinace konečně vedla k tomu, že jsem v nějakých 17, 18 letech, krátce před maturitou, do Česka často jezdila, a nakonec se rozhodla češtinu studovat.

Nyní žiji v Praze. Mám malý byt s plynovým topením, takové jsem měla i ve Vídni. Když topím, nezapáchá; v mé čtvrti to v zimě venku dokonce většinou moc pěkně voní – po dřevě, kterým se topí, a někdy i po kávě, protože nedaleko se nachází malá pražírna kávy. Marie se domnívá, že ten divný zápach z topení už také cítí jen zřídka, že ho ubývá a když, tak je cítit většinou jen na vesnicích.

Geräusche und Gerüche benachbarter Dörfer und Städte

Julia, eine ehemalige Tschechischstudentin, die mittlerweile in Prag lebt und als Übersetzerin tätig ist, erinnert sich an ihre ersten Besuche in Tschechien. Zwei Studentinnen des Instituts für Translatologie in Prag, Rút und Anna, sind im Rahmen eines Erasmus-Studienaufenthalts nach Wien gekommen. Wie haben sie die Stadt kennen gelernt? Alle Beiträge haben eine Gemeinsamkeit: den Versuch, die Eindrücke während des Aufenthalts im Nachbarland mit allen Sinnen zu erfassen. Wie riecht die Luft hinter der Grenze? Welche Klänge gehören zur Großstadt?

Julia Miesenböck

Einmal war ich mit zwei Freundinnen in der Nähe von Prag wandern. Wir kamen in ein Dorf, und ich bemerkte einen unangenehmen Geruch, er hatte etwas Öliges, ich machte die beiden darauf aufmerksam. Dieser Geruch entstehe durch das Heizen, meinten beide. Anna, die in Deutschland aufgewachsen ist, erzählte, dass sie das als Kind immer gerochen hatte, als sie in Tschechien war, und nie nach Tschechien wollte, weil es da immer so gestunken hatte. Auch Marie, die aus Frankreich hierher gezogen war, meinte, diesen Geruch kenne sie nur aus Tschechien. Ich war erstaunt, da ich – wie Anna – auch im Grenzgebiet aufgewachsen bin, und nach der Öffnung der Grenze mehrmals in Tschechien war, aber diesen Gestank nicht kannte. Ich roch ihn hier zum ersten Mal. Vielleicht lag das auch daran, dass wir immer nur im Frühling oder Sommer Ausflüge gemacht haben – mit meinen Eltern waren wir in Český Krumlov, Hluboká, České Budějovice. Für Anna war dieser Geruch das, was aus den ersten Erfahrungen, den ersten Kontakten mit dem Nachbarland haften blieb.

Meine Kindheitserinnerungen an Tschechien sind ziemlich verschwommen, ich erinnere mich noch, dass wir, also meine Eltern, meine Schwester und ich mit Oma, Tante und Cousine einmal in Krumlov waren und in einem Café gelben Saft – vermutlich Orangensaft – getrunken haben, aus schmalen Gläsern, mit gelben Strohhalmen und Dekoration. Und dass ich danach mit dem Schirm meiner Tante spaziert bin und ihn am Kopfsteinpflaster kaputt gemacht habe. Meine Eltern waren böse auf mich, ich weiß nicht, ob sie mit mir schimpften, aber sie und auch meine Tante erwähnten danach ein paar Mal, dass ich den Schirm kaputt gemacht habe. Das ist wohl die früheste Erinnerung an Tschechien, die ich so klar vor mir habe. Ob das der erste Besuch in dem „neuen“ Land in unserer Nähe war, weiß ich aber nicht. Meine anderen Erinnerungen an Tschechien und an die damalige Tschechoslowakei sind weniger konkret. Ich erinnere mich an verfallene Häuser, eckige Autos (meine Schwester und ich nannten sie manchmal tschechische Autos, wenn wir verschiedene Autos zeichneten) und die Stimmung, die im Auto herrschte, wenn wir über die Grenze fuhren. Aufregung, Angst vor der Fremde, Angst, dass doch etwas passieren könnte. Meine Eltern hatten Angst vor Taschendieben, vor Autodieben, vor Betrügern. Sie wählten sehr umsichtig, wo sie das Auto parkten, und passten gut auf ihre Taschen auf. Die Atmosphäre wäre eine ganze andere gewesen, hätten wir einen Ausflug irgendwo in Österreich gemacht. Meine Schwester und ich waren auch zurückhaltender, vorsichtiger.

Ich erinnere mich an unseren ersten Besuch in Prag, das war 1997, mitten im Sommer, es war unendlich heiß, und ich bekam eine Dose Cola, weil ich Durst hatte. Ich sollte sie mit meiner Schwester teilen, und sie trank ganz anders aus dieser Dose als ich, und als sie sonst bestimmt auch trinken würde. Sie legte die Lippen nicht an den Rand, sondern nur auf die Öffnung, die vermutlich weniger fremde Hände berührt hatten und wo vermutlich auch weniger Schmutz war. Ob sie Angst hatte, dass diese Dose – weil wir sie in diesem Land und nicht in Österreich oder Deutschland, wo wir zuvor auf Urlaub waren, gekauft hatten – schmutziger sei? Ich dachte mir es damals. Vielleicht habe sogar ich diese spezifische Trinkweise entwickelt und meine Schwester machte es mir nach.

Meine ersten Erinnerungen an Tschechien zeigen mir, dass ein gewisses Unbehagen herrschte – und meinerseits auch viel Unwissen und Unverständnis, das sich freilich Ende der neunziger Jahre langsam klärte. Aber „die Tschechen“ waren anders, darüber herrschte in meiner Heimatstadt unweit der Grenze, mit etwa 8.000 Bewohner_innen, ein gewisser Konsens. Mich hat wohl diese Andersartigkeit fasziniert, die Tatsache, dass es 20 km weiter ein Land gab, in dem alles ganz anders war: andere Häuser, andere Autos, andere Menschen, eine andere Sprache und eine andere Geschichte. Diese Faszination hat schließlich auch dazu geführt, dass ich mit 17, 18, kurz vor der Matura, oft nach Tschechien gefahren bin und mich letztendlich auch dazu entschieden habe, Tschechisch zu studieren.

Rút Benešová

Ve Vídni jsem byla naposledy jako dítě, tak jsem byla zvědavá, nakolik současná podoba města odpovídá mým vzpomínkám. Pamatovala jsem si majestátní budovy, lidi všech možných národností, ale i cinkot červených tramvají nebo reprodukovanou hudbu na veřejných toaletách u Státní opery. Velkoměsto mě neláká svými kavárnami či pestrým nočním životem, ale spíš si všímám běžného každodenního shonu a ráda pozoruji lidi kolem sebe. Také jsem posedlá veřejnou dopravou.

Ihned po příjezdu do Vídně jsem se zaposlouchala do ruchu vídeňských ulic a těšila jsem se, až spatřím první tramvaj, a zda bude vypadat, jak si ji pamatuji z dětství. Cesta k novému domovu mě připravila několik zajímavých momentů. Okamžitě jsem si všimla elektrického vedení v každé ulici, ale tramvajové koleje jsem hledala marně. Vzápětí jsem pochopila, že tyto dráty nejsou určeny pro tramvaje, nýbrž je na nich zavěšeno veřejné osvětlení. Sloupy s pouličními lampami, jak je znám z Prahy, tu podle mě nejsou tak časté.

Poté, co jsem „novou“ tramvaj dorazila k rušné čtyřproudé silnici u zastávky Währinger Straße, jsem se ocitla u oblouků impozantní nadzemní dráhy. Náhle mě vylekal velký rachot. Ale to jenom po jednom ze železných mostů projela souprava na lince metra U6. A znovu mě ze zamyšlení vytrhl neobvyklý zvuk. Tentokrát mě míjelo policejní auto se zapnutou sirénou, která také zní jinak než v Čechách. Mou pozornost následně upoutalo hlasité zvonění. Konečně jsem se dočkala, silnici křížovaly dvě staré hrkající červené tramvaje. Byly přesně takové, jak jsem si je pamatovala! Když jsem dorazila k svému novému bydlišti, málem jsem i se svými zavazadly překřížila cestu kolu, nebýt cinkajícího cyklistického zvonku. Napříště jsem si už dávala pozor. Na cyklostezky na okrajích silnice nejsem z domova zvyklá. Než jsem vstoupila do domu,

zaslechla jsem ještě jeden zvuk, který bych v této části města vůbec nečekala – klapot koňských kopyt. A skutečně!

Po ulici poměrně vzdálené od centra projel kočár. Koně asi budou někde poblíž ustájeni, domyslela jsem si.

Poznávání dalších zákoutí, zvuků i chutí Vídně mě čekalo v následujících dnech a přineslo mi mnoho neobyčejných zážitků.

Anna Kleinová

Můj odjezd na studijní pobyt do Vídně doprovázely obavy z toho, jak se ve velkém městě na počátku zorientuji. Záchytným bodem mi byla nikoliv mapa města, ale plán metra. Na rozdíl od pražské podzemní dráhy propojuje pět vídeňských linek skoro celé město. Na plánu jsem si vyhledala tu část města, ve které se nacházelo moje nové bydliště. Zamířila jsem ke vchodu do metra. K velkému překvapení jsem se musela s plným kufrem vydrápat po schodech nahoru, nikoliv do podzemí, kde bych podzemní dráhu čekala. Udýchaná jsem položila na nástupišti zavazadlo na zem a zavřela jsem oči. Vlak měl přijet za dvě minuty. Čekala jsem, že ucítím závan větru, který mi rozfouká vlasy, a tím mě upozorní na to, že se souprava blíží, tak, jak to znám z Prahy. Vzduch, který před sebou pražské vagony tlačí, s sebou nese i nejrůznější pachy, které pak víří celou stanicí. Tady se ale žádný výrazný čichový vjem nedostavil. Přijíždějící vůz jsem poznala až podle zvuku. Vlaková souprava se hlasitě řtila po kolejích. A když se po zastavení otevřely dveře, vůz si slyšitelně oddechl. Dojela jsem na příslušnou stanicí. Po vystoupení jsem zaslechla směs dalších zvuků. Vestibulem metra se nesly líbivé melodie, které vyluzovali umělci na místech přímo určených pro U-Bahn-Stars. Do toho se ozývalo hlášení, na jaký spoj mohu přestoupit. Kolem mě postávali cestující a živě si povídali. Pochopila jsem, že zatímco v Praze vnímám metro spíše podle tamního vzduchu, ve Vídni je zapojen hlavně můj sluch.

Mittlerweile lebe ich in Prag. Ich habe eine kleine Wohnung mit Gaskonvektorheizung, so etwas hatte ich auch in Wien. Es stinkt nicht, wenn ich heize, in meinem Viertel riecht es im Winter sogar meist sehr gut draußen – nach Holz, mit dem geheizt wird, manchmal auch nach Kaffee, den in der Nähe befindet sich eine kleine Kaffeerösterei. Marie meinte, dass sie diesen komischen Heizungsgestank auch nur mehr selten rieche, dass er schon weniger wurde, und meist nur mehr auf dem Land zu finden sei.

Rút Benešová

Übersetzung: Rút Benešová, Anna Kleinová, Miroslava Lišková, Lucia Murinová, Michaela Režňáková

In Wien war ich das letzte Mal als Kind gewesen und so war ich neugierig, inwiefern das jetzige Aussehen der Stadt meinen Erinnerungen entsprechen würde. Ich konnte mich an majestätische Gebäude, an Menschen aller möglichen Nationalitäten, aber auch an das Klingeln der roten Straßenbahnen oder an die Lautsprechermusik in öffentlichen WC-Anlagen bei der Wiener Staatsoper erinnern. Die Großstadt kann mich nicht mit ihren Kaffeehäusern oder dem abwechslungsreichen Nachtleben locken, ich mag eher den alltäglichen Rummel und beobachte gern Leute um mich herum. Außerdem bin ich ein Fan öffentlicher Verkehrsmittel.

Nach meiner Ankunft ließ ich die Geräusche der Wiener Straßen auf mich wirken und freute mich auf den Anblick der ersten Straßenbahn, an die ich mich aus meiner Kindheit erinnerte. Der Weg zum meinem neuen Zuhause bereitete mir einige interessante Momente. Ich bemerkte sofort die Stromleitungen in jeder Straße, Straßenbahnschienen konnte ich aber keine entdecken. Ich verstand, dass die Oberleitungen nicht für Straßenbahnen, sondern für die öffentliche Beleuchtung bestimmt waren. Straßenbeleuchtungsmasten wie in Prag sind meiner Meinung nach in Wien nicht allzu üblich.

Als ich mit der „neuen“ Straßenbahn an der belebten vierspurigen Straße bei der Station Währinger Straße einfuhr, sah ich mich den imposanten Stadtbahnbögen gegenüber. Plötzlich schrak ich hoch, aber es war nur eine U6-Garnitur, die mit großem Getöse vorbeiratterte. Und wieder riss mich ein ungewöhnlicher Klang aus meinem Nachdenken. Diesmal fuhr ein Polizeiauto mit dem Folgetonhorn an mir vorbei, der anders als in Tschechien klang. Ein lautes Klingeln erregte kurz darauf meine Aufmerksamkeit. Endlich! Zwei alte, knarrende rote Straßenbahngarnituren querten die Straße. Sie sahen genauso aus, wie ich sie im Gedächtnis hatte! Als ich mein neues Zuhause erreichte, wäre ich fast mit meinem Gepäck einem Radfahrer in die Quere gekommen, wenn er nicht geklingelt hätte. Von da an war ich vorsichtiger. Fahrradstreifen an Straßenrändern kenne ich von zu Hause nicht. Als ich ins Haus eintrat, vernahm ich noch ein für mich ungewöhnliches Geräusch, dass ich in diesem Stadtteil gar nicht erwartet hätte – das Geklapper von Pferdehufen. Und tatsächlich! Weit weg vom Stadtzentrum fuhr eine Kutsche die Straße entlang. Die Pferde werden irgendwo in der Nähe ihre Stallungen haben, dachte ich mir. In den nächsten Tagen entdeckte ich noch viele weitere Winkel, Geräusche und Geschmäcker der Stadt, die mir viele ungewöhnliche Erlebnisse einbrachten.

Anna Kleinová

Übersetzung: Rút Benešová, Anna Kleinová, Miroslava Lišková, Lucia Murinová, Michaela Režňáková

Meine Abfahrt nach Wien für mein Studienaufenthalt war mit Bedenken begleitet, und zwar: Wie kann ich mich in der Großstadt zurechtfinden? Als Anhaltspunkt diente mir nicht der Stadtplan, sondern der U-Bahn-Netzplan. Im Gegensatz zu Prager U-Bahn verbinden die fünf Wiener Linien fast die ganze Stadt. Auf dem Netzplan suchte ich denjenigen Stadtteil heraus, in dem sich mein neuer Wohnsitz befand. Ich ging auf den U-Bahn Eingang zu. Zu meiner großen Überraschung musste ich mit meinem vollen Koffer die Stiege hoch schleppen, nicht unter die Erde gehen, wo ich die U-Bahn erwarten würde. Noch außer Atem stellte ich mein Gepäck auf den Boden und schloss meine Augen. Der Zug sollte in zwei Minuten einfahren. Ich erwartete, dass ich einen Windstoß fühlen werde, der meine Haare durchblasen und mich darauf aufmerksam machen wird, dass der Zug sich nähert. Die Luft, die die Prager Züge vor sich drücken, trägt mit sich auch verschiedenste Gerüche, die dann in der ganzen Station wirbeln. Aber es kam keine deutliche Geruchsempfindung. Den einkommenden Zug bemerkte ich nach seinem Geräusch. Der Zug stürzte laut in die Station zu und nach dem Anhalt atmete das Wagen hörbar auf, wenn sich die Tür öffnete. Ich erreichte meine Station. Nach dem Ausstieg hörte ich eine Mischung anderer Geräusche. Angenehme Melodien, die Künstler auf direkt für U-Bahn-Stars bestimmten Plätzen produzierten, strömten durch die Station. Dazu schallten Ansagen, wo man hier umsteigen kann. Rund um mich standen Fahrgäste herum und plauderten lebhaft. Mir wurde bewusst, dass ich die U-Bahn in Prag eher mit meinem Geruchssinn wahrnehme, wohingegen mich in Wien eher meine Ohren lenken.

Poznámka překladatelek

Jelikož je tento časopis dvojjazyčný, bylo potřeba jednotlivé texty přeložit. Tohoto úkolu jsme se s chutí zhostily v semináři „Překlad společenskovedních textů“.

V rámci studia se zabýváme standardizovanými texty a řešíme, jakým způsobem je překládat. Je u nich potřeba dodržovat normy daného druhu textu a správnou terminologii. Přístup k textům v tomto časopise se ale liší, jelikož (na rozdíl od textů technických, právnických nebo jinak odborných) žádný jednotný způsob překladu neexistuje. Texty jsou abstraktní, emocionálně zabarvené a osobité a překladatel se do nich musí vžít a pochopit, co v nich autor chce komu sdělit a jakou náladu má jeho text.

Každá z nás vytvořila svou verzi překladu a ty jsme poté v semináři porovnávaly a probíraly problémy na rovině lexikální, gramatické nebo sémantické, či reálné. Snažily jsme se najít optimální řešení, které by vystihlo jednotlivá sdělení textů a zároveň tvořilo ucelený časopis, jehož finální verzi máte před sebou.

Anmerkung der Übersetzerinnen

Übersetzung: Růt Benešová, Anna Kleinová, Lucia Murinová, Michaela Řezňáková

Da diese Zeitschrift zweisprachig ist, mussten die einzelnen Texte übersetzt werden. Dieser Aufgabe widmeten wir uns mit Vergnügen in der Lehrveranstaltung „Übersetzen: Geisteswissenschaften“.

Im Rahmen des Studiums beschäftigen wir uns mit standardisierten Texten und setzen uns damit auseinander, auf welche Art und Weise sie zu übersetzen sind. Es gilt die Normen der jeweiligen Textsorte und die richtige Terminologie einzuhalten. Mit den Texten in dieser Zeitschrift ist es anders, da – im Gegensatz zu technischen, rechtlichen oder anderen Fachtexten – keine einheitliche Übersetzungsweise existiert. Die Texte sind abstrakt, emotional gefärbt und eigenwillig und man muss sich in sie hineinversetzen und nachvollziehen, was der Autor zum Ausdruck bringen wollte, wer sein Zielpublikum ist und welche Stimmung der Text ausstrahlen soll.

Jede von uns erarbeitete ihre eigene Übersetzungsversion, die wir anschließend in der Lehrveranstaltung verglichen und über grammatische, lexikalische, semantische und landeskundliche Probleme diskutierten. Wir bemühten uns optimale Lösungen zu finden, um der Intention eines jeden Textes gerecht zu werden und zugleich ein textliches Ganzes zu erstellen, deren Endversion vor Ihnen liegt.